

160

Székelyföldi autonómia .

Feljegyzés az 1946.évi július hó 2.napján
tartott értekezletre.

Székelyföldi autonómia .

A Székelyföld területi autonómiájára vonatkozó jogszabályozást a Romániával kötendő békeszerződésbe vagy egy két-eldalu magyar-román szerződésbe lehetne foglalni, amelyben a román állam nemzetközi kötelezettséget vállalna arra, hogy állami fennhatósága keretében a négy székely vármegye területét demokratikus elvek szerint autonóm tartományként szervezi meg.

A román főhatalom alatt álló székely területi autonómia illetően megvalósulása esetében az autonómia terjedelmének tekintetében lehetőleg fenntartandó volna a "jegok telje", mind törvényhozási, mind végrehajtási vonalon, miért is az idevágó szabályozásnak elvileg abból kellene kiindulnia, hogy minden ügy az autonómia hatáskörébe tartozik, anennyiben niacsan kifejezetten kivéve az autonóm ügyintézés köréből és a román állami intézési körbe utalva. Ily módon - az autonómiának kedvező negatív körülírás alapján - az autonómia hatáskörébe tartoznának a belső közigazgatás, az igazságügy, vallásügy, közoktatásügy, közművelődésügy, földművelésügy és általában mindazok az ügyek, amelyek nem tartoznak az autonómia hatásköréből kifejezetten kivett u.n. "közös" ügyekhez. Az autonóm terület és az állam egyéb részei közötti kapcsolat szerves fenntartása érdekében ugyanis az országos jelentőségű ügyek egy része közös ügyintézést, illetőleg közös törvényhozást kíván. Hogy mik lehetnek ezek a közös ügyek, ebben a tekintetben az Ausztria és Magyarország között, illetőleg a Magyarország és Horvátország között volt közös ügyekre utalhatunk, bár ezekben az esetekben nem autonóm területről, hanem egyenrangú államok realuniójáról, illetőleg társ-országai kapcsolatról volt szó. Ettől eltekintve az autonóm Székelyföld és Románia viszonyának rendezésénél kiindulási alapként célszerűnek mutatkozhatik a Horvátország és Magyarország közötti jogi helyzetet szabályozó 1868: XXX. törvénycikket figyelmenbevenni, bár gyakorlatilag és időbelileg közelebb álló példákat találhatunk a kérdés megoldásánál a szovjetunió állanközösségén belül levő autonóm területek jogi helyzetének vizsgálata során. A Csehország és Szlovákia közötti helyzet annak centralisztikus természeténél fogva

nem volna követésre alkalmas, megfelelő példa. Közös ügyek lehetnének a külügy, hadügy és pénzügy. Ezek tehát nem tartoznának az autonóm ügyintézés keretébe. Ismétlem azonban, hogy a közös ügyek és az autonóm ügyek elhatárolását illetően több, célszerűségeen alapuló megfontolás indokolja, hogy a közös ügyek elyondon határozottassanak meg, hogy rajtuk kívül minden egyéb ügy az autonóm ügyintézés körébe tartozik. A hadügynek közös ügyé nyilvánításakor azonban mindenestre garanciát kellene szereznii arra nézve, hogy a központi törvényhozás a polgári büncselekmények túlnagy területét ne vonja el az autonómia hatásköréből azzal, hogy a katonai bíraskodás hatáskörébe utalja ezeket, mert ezáltal az autonóm igazságügyi ügyintézés ^{száraz} gyökerlatban jelentős csorbát szenvedhetne. Pénzügyi tekintetben cautelá lákat kellene felállítani, hogy a központi hatalom gazdaságilag, anyagilag ne csorbítsa az autonómia jogkörét, az autonóm területet ne hozza túlságosan függő, gazdaságilag önállótlan helyzetbe.

Az autonómiát biztosító jogszabályokat minden esetre célszerű lenne majd valamilyen módon az Egyesült Nemzetek Szervezetének hatékony nemzetközi ellenőrzése alá helyezni.

Ami már most közelebbről az igazságügyi tárca ügykörébe vágó ügyeket illeti, avégett, hogy az önkormányzat a szóbanforgó területnek saját törvényei és saját törvényes szokásai szerint való életet jelenthesse, az igazságügyi tárca ügykörébe vágó ügyek közül -egyrészt jogszabályalkotási, másrészt végrehajtási szempontból főként az alábbiak lennének az önkormányzat lényegének megfelelően szabályozandók:

Az anyagi és eljárásjogi szabályalkotás ügyei.

Az autonómia maradéktalan megvalósulásának kelléke, hogy az autonóm terület eddigi sajátos jogszabályait, jogszokásait megtarthassa, illetőleg azt rajta kívülálló erő nem változtassa meg: Utalunk itt pl. arra a jelentős gyakerlati következményeket jelentő különálásra, ami Erdély és Románia egyéb részének dologi joga tekintetében fennáll. Erdélyben az ingatlanhoz kapcsolatos dologi jog szabályai a telekkönyv intézményén nyugoznak, míg Románia egyéb részei ezt az intézményt nem ismerik. Az erdélyi részek fejlettebb jogrendszerebe való gyökeres belenyulást jelentené, pl. a telekkönyv jog-

rendszerének rovására történő egységsítésre törekvés, amely egyébként az erdélyi részeknek a telekkönyvön nyugvó hitellete rendjét is veszélyeztetné. A felvetett kérdések szabályozásának az autonómia köréből elvonása az autonómia értelmét, jelentőségét veszélyeztetné.

Az autonóm különállás a fentiekből következően az autonómia ügykörébe eső tennivalók terjedelméig való különállást is, vagyis külön jogszabályalkotó szerv létesítésének szükségét is felveti. Ily szervként kínálkozik a jogalkotás fontosabb tennivalói körében a demokratikus elveknek is megfelelően az autonóm országgyűlés /:tartománygyűlés:/, egyéb, viszonylag kisebb jelentőségű tennivalók tekintetében pedig a rendeletalkotás valamely alkalmas szerve /:pl. tartományi kormányzó vagy hasonló:/, a területi korlátok között pedig a helyi közületek.

A bírósági és ügyészségi szervezet és általában az igazságügyi szervezet.

Az igazságügyi tárca szempontjából kívánatos, hogy az autonómia jogköre mind törvényhozási, mind végrehajtási tekintetben lehetőleg minél nagyobb körben kiterjedjen az igazságügyre is. Az autonóm területkörbe eső bíróságok önálló ügyintézése az államterület egyéb részétől elkülönülést kíván mindenekelőtt a bírósági szervezet vonatkozásában, ideértve különösen az első és másodfoku polgári és büntetőbíróságok, valamint az autonóm ügyek tekintetében esetleg szükségesnek mutatkozó közigazgatási bíróság felállítását is. Szükséges mindenekelőtt, hogy az autonóm terület és a szomszédos államterület bíróságainak határvonala az autonómia területi határvonalaival egybeessen, illetőleg azszal összhangba hozassék.

/: Az autonóm területen egy ítélőtábla -Marosvásárhely-, négy törvényszék -Csíkszereda, Marosvásárhely, Sepsiszentgyörgy, Székelyudvarhely- és 14 járásbíróság állott fenn.:/. Ugyanígy az autonómia határához igazítást kíván a vádhatóságok területbeosztása is. /: Az autonóm területen 1 főállamügyészség -Marosvásárhely- és 4 államügyészség -Csíkszereda, Marosvásárhely, Sepsiszentgyörgy, Székelyudvarhely- állott fenn.:/

A jogvesztési fórumok területbeosztásának a szóbanforgó területbeosztással egyeznie kellene oly módon, hogy az autonóm területen hozott határozat elleni jogvesztés az ügyet felsőfokon az autonóm területen működő felsőbiróság hatósága elé vonja. Polgári és büntetőügyekben a bíraskodást harmadfokon az autonóm területre nézve is a román semmitőszék láthatná el. Ha legfelső fokon a bukaresti semmitőszék hatásköre ilyen módon meghagyatnák, az autonóm érdekek védelme végett szükséges volna olyan rendelkezés, amelynek értelmében a semmitőszék kebelében külön tanácsok volnának szervezendők azokban az ügyekben való ítélethezatalra, amelyekben elsőfokon az autonóm területen működő bíróságok hoztak ítéletet. Az autonóm terület ügyeiben eljáró semmitőszéki tanácsok tagjaivá csak olyan bírák volnának kinevezhetők, akik az autonóm területen működő/elsőbiróságok tagjai voltak, ott születtek, vagy ott tartományi illetőséggel bírnak és a magyar nyelvet mind szóban, mind írásban tökéletesen bírják.

Ez a rendelkezés a közigazgatási bíraskodást a román államban legfelső fokon ellátó szervre is megfelelően alkalmazandó, azzal hogy az autonóm terület ügyeiben illetékes külön tanácsok tagjaivá csak olyan bírák, illetőleg közigazgatási tisztviselők volnának kinevezhetők, akik előzőleg az autonóm területen működő bíróságok bírái, illetőleg az autonóm közigazgatási hatóságok tisztviselői voltak.

Az igazságügyi szervezet egyéb tényezői területbeosztásának /:ügyvédi kamarák, közjegyzői kamarák, ügyvédi és közjegyzői nyugdíjintézetek:/ a szóbanforgó területhez igazítása ugyancsak szükségesnek mutatkozik.

Az igazságügyi közfeladatot ellátók személyi ügyei.

A most jelzett ügyek az autonómia megvédése szempontjából kettős vonatkozásban bírnak jelentőséggel.

Szükséges, hogy a közfeladatot ellátók ne az államterület más részéből származók, hanem az autonóm területtel születési, vagy általános közigazgatási hovatartozás /:tartományi illetőség:/ szerint kapcsolatban álló személyek legyenek. Szükséges továbbá az is, hogy a kinevezés vonatkozásában ugyanezek a szempontok megfelelően érvényesüljenek, vagyis a felsorolt ügyekben hozott

autonóm törvények végrehajtására szervezendő hivatalok tisztviselőinek és alkalmazottainak kinevezése /:illetőleg választása:/ is az autonómia hatáskörébe tartoznék. Igazságügyi szempontból -közelebbről- szükséges tehát, hogy az igazságügyi közfeladatokat ellátók kinevezését gyakorló szerv az autonóm területnek hatósága legyen. Megoldható volna ez esetőleg akként, hogy a bírák és egyéb bírósági alkalmazottak kinevezése valamely magasabb bírói testületre vagy abból alakított bizottságra bíztnék, avagy oly módon hogy a kormányhatóság a kinevezéseknél ezek javaslatát, kijelölését tartoznák figyelembe venni. /:Az autonóm területen a bírák és államügyészek száma 117, a bírósági fogalmazóké 76, a telekkönyvvezetőké 30, az igazságügyi segédhivatali tisztviselőké 187, az altisztéké 76 volt. Összesen 486 fő./ Különleges szempont alá esik az államügyészek kinevezése, minthogy ezek kinevezési jogát és utasítási jogát a román igazságügyminiszterium bizonyára nem adná ki a kezéből. Ezek kinevezése tehát az autonóm területen is esetleg a központi kormányt illethetné.

Mindenesetre biztosítandó volna, hogy az igazságügyi hatóságok /:bíróóságok, államügyészségek, közjegyzők, stb.:/ és közigazgatási hivatalok nyelve a magyar legyen.

---A büntetésvégrehajtás ügyei.---

Kivánatos, hogy az autonóm terület bírósági által hozott büntetőítéletek végrehajtása ugyane területen belül történjék és a végrehajtásról való gondoskodás, valamint a végrehajtás módzatainak ellenőrzése az e területen belül működő szervezethatáskörébe tartoznék. /:Az autonóm területen csak törvényszéki és járásbírói fogházak voltak, fegyintézet vagy más büntetésvégrehajtási intézet nem volt:/.

Amiric Buzg